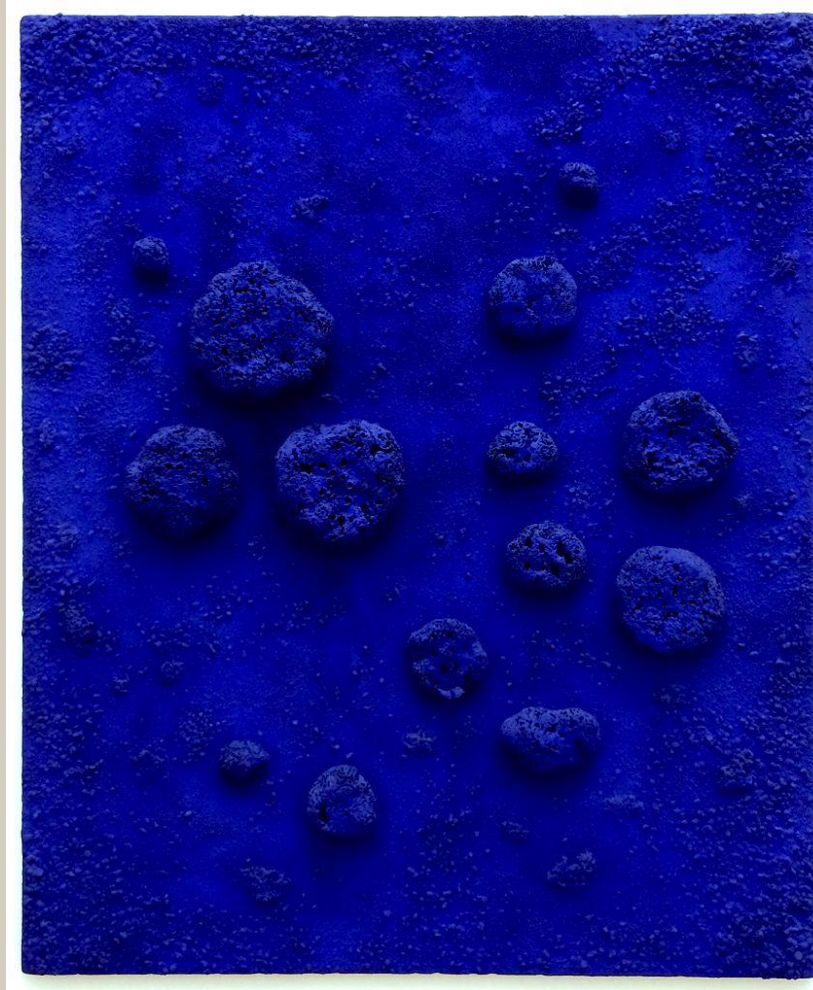

Kleur

klas 2 beeldend kunstbeschouwend

Kleur (in abstract-expressionisme)

- In deze powerpoint leer je over kleurgebruik in de kunst aan de hand van voorbeelden. Het accent ligt op kunstenaars die op zoek gingen naar abstractie in hun werken.
- Je kijkt naar stijlkenmerken van het “abstract expressionisme”.
- Je leert over kleur en de communicatieve werking ervan.
- Je kijkt gericht naar een kunstwerk naar keuze waarin “kleur” een grote rol speelt. Je maakt een “formele” beeldanalyse.
- Je maakt werkstukken waarin je door gericht kleurgebruik gaat “abstraheren”.

“Colourfield painting”

Mark Rothko (1903-1970), **Barnett Newman** (1905-1970) en **Clyfford Still** (1904-1980) zijn drie kunstenaars die gekoppeld worden aan de stijl van “colourfield paintings”. De formaten van de werken zijn behoorlijk groot waardoor de term “field” (veld) verleend werd aan de stijlrichting. De compositie in de schilderijen bestaat meestal uit een paar grote rechthoekige vlakken.

Los van de grote kleurvlakken hebben de kunstenaars ook een bepaalde visie of filosofie die in eerste instantie niet geheel duidelijk is.

De beschouwer wordt aangesproken op beleving en emotie, eenmaal in “contact” met de werken.

Mark Rothko

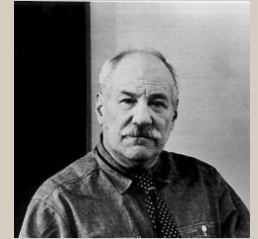

“Venster 48, orange and yellow” 1956, olieverf op doek, 231.1 x 180.3 cm.

De techniek bestaat uit het schilderen met grote platte kwasten en dunne lagen, meestal op ongegronde doeken, die transparant over elkaar heen gezet zijn. De lagen lijken hierdoor van “binnenuit” te stralen. Het “tragische en tijdloze” is verbeeld in deze werken. Het is een universele waarde van bewustzijn die de beelden oproepen.

Rothko wilde hebben dat de beschouwer dicht bij de werken zouden staan om de intensiteit van de kleurvlakken te beleven.

Barnett Newman 1905-1970

Aanvankelijk schilderend in een surrealistische stijl, kwam Newman in de loop van de jaren '40 tot monochrome vlakken. Met de ontdekking van de zip ('rits'), een verticale lijn die het kleurvlak doorsnijdt, was zijn karakteristieke stijl geboren. Net als andere colorfield painters, onder wie Mark Rothko, streefde Newman naar een metafysische kunst; een reactie op onder meer de verschrikkingen van de Tweede Wereldoorlog.

Zijn schilderijtitels kunnen volgens Barnett Newman betrekking hebben op de Bijbel of de Joodse mystiek, maar ook bijvoorbeeld op de Griekse mythologie. In alle gevallen stelt Newman de verhouding van de mens tot het hogere aan de orde. Hij adviseerde bezoekers letterlijk om zijn werk vooral van dichtbij te bekijken; een overweldigende fysieke en emotionele ervaring die hen bewust moest maken van zichzelf en hun plek in het universum.

Barnett Newman

“Who is afraid of red, yellow and blue III” 1967, 426 x 206 cm
Stedelijk Museum Amsterdam.

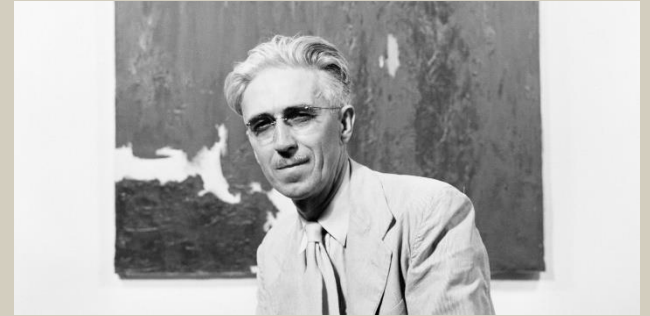
Serie uit 4

Inhoud

Newman wilde met de serie *Who's Afraid of Red, Yellow and Blue* een heftige, emotionele reactie bij de toeschouwer oproepen. Volgens de kunstenaar waren alleen de kleuren rood, geel en blauw hier geschikt voor. Verder was het volgens hem belangrijk dat het werk asymmetrisch is. De naam van de werken verwijst naar het toneelstuk *Who's afraid of Virginia Wolf?* In 1992 door vandalisme vernield (afbeelding rechts).

Clyfford Still

“PH 247”, olie op doek 297 x 488 cm 1953, Clyfford Still Museum New York.

De penseelstreken zijn expressief. De werken hebben grote kleurvlakken.

De thema's zijn overleven, de strijd en de dood. Logisch als je het werk in de tijd plaatst van direct na WO II.

Clyfford Still

"PH 489" 1944

Olieverf op papier

50,8 X 33,7 cm

Vergelijk dit werk met later werk uit de jaren '70 hieronder. (PH, 1034, 1973, olieverf op doek, 234 X 202 cm.) Wat valt je op?

Johannes Itten

Johannes Itten werd in november 1888 in Südern-Linden in Zwitserland geboren. Hij volgde korte tijd een opleiding aan de kunstacademie in Genève. Het onderwijs aan deze academie beviel hem niet en Itten keerde terug naar Bern, waar hij les kreeg van de abstracte kunstschilder Eugène Gilliard.

Tussen 1919 en 1922 gaf Johannes Itten les aan het Bauhaus. Hij publiceerde later het boek "Kunst en kleur" dat zijn ideeën beschrijft over compositie en kleur, gebaseerd op de kleurencirkel van Adolf Hozel. Uitgangspunt in deze studie was de kleurencirkel van Itten met twaalf kleuren.

Johannes Itten

Links compositie in oranje en blauw-groen. 37 X 27 cm, 1957, waterverf op papier.

Itten was ook de kunstenaar die de kleurencirkel beschreef.

Kleurencirkel van Johannes Itten

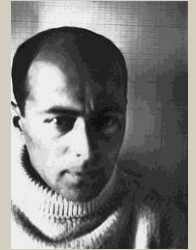
Een kleurencirkel is een gemakkelijke manier om kleuren te rangschikken.

In deze cirkel zie je de primaire kleuren als driehoek in het midden. Daar tegenover liggen de secundaire kleuren oranje, violet en groen. De tertiaire kleuren liggen in de buitenste cirkel tussen de primaire en secundaire kleuren in.

De kleurencirkel is een handig schema om te zien hoe je kleuren kunt mengen.

El Lissitzky, “suprematisme”

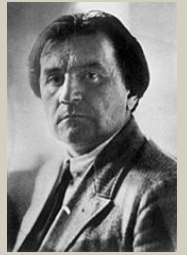

**“Proun 19 d, 1
97,5 X 97,2 cm.**

Diverse materialen op triplex zoals gesso grondverf, olieverf, karton, metaallak en metaalfolie. Museum of Modern Art New York.

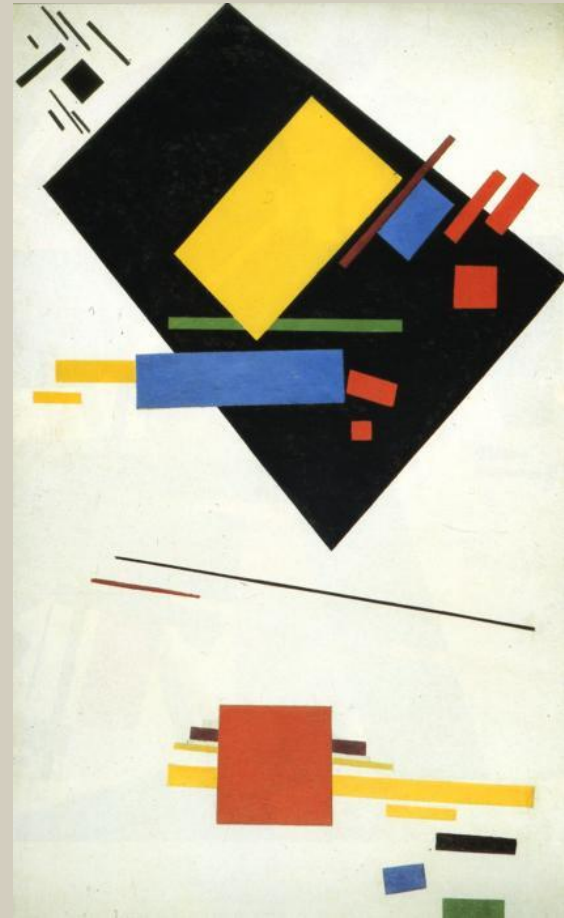
Het suprematisme was een stijl waarbij het gevoel de techniek in het leven roept. Een andere belangrijke kunstenaar is Kasimir Malevitsj. In de werken tref je meestal vierkanten, cirkels en lijnen aan. Geometrische vormen en pure kleuren. Deze kunst was vooral “spiritueel”.

Kazimir Malevitsj

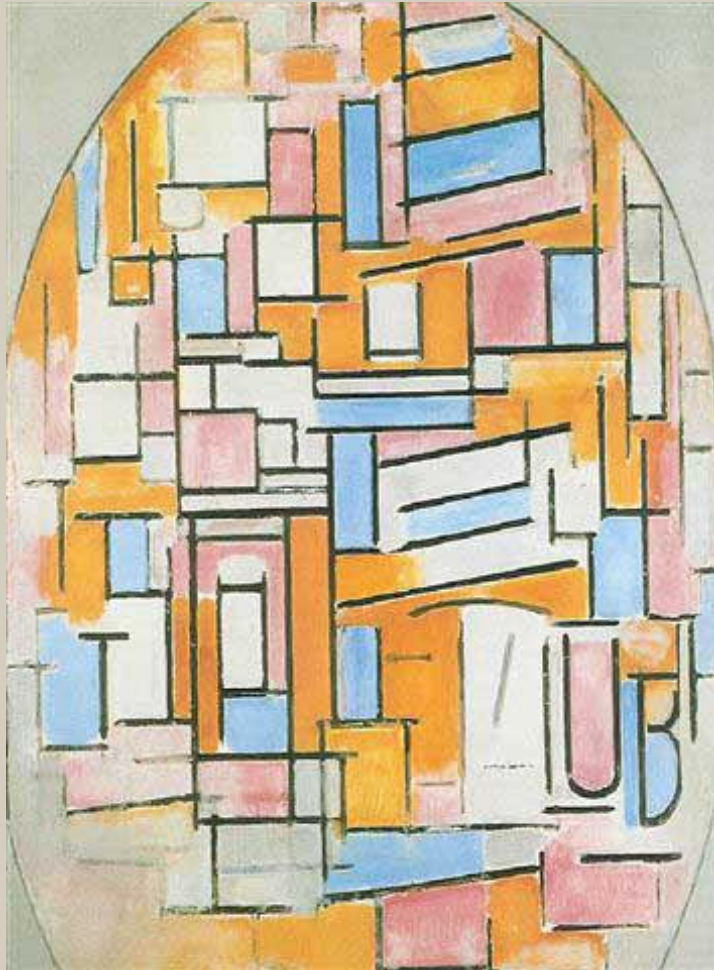

Volgens zijn opvatting diende de kunst geen politieke, utilitaire of sociale doelstellingen of pretenties te hebben. Kunst behoorde **autonoom** te zijn. Autonome kunst is kunst die allen begrepen kan worden vanuit het scheppingsproces. In 1915 dus “revolutionair”.

Hiernaast zie je een kunstwerk “**Compositie**” uit **1915**, olieverf op doek. De afmetingen zijn 101,5 X 62 cm.

Piet Mondriaan

“Compositie in Ovaal met kleurvlakken 1914”

olieverf op doek, gemeentemuseum 's
Gravenhage 156 x 208 cm

Ritmische compositie

Ritme in herhaling van vormen

Ritme in herhaling van tinten.

Pasteltinten

Wassily Kandinsky 1866-1944

De Russische kunstenaar Wassily Kandinsky hield zich uitgebreid bezig met de werking van kleuren en filosofeerde daarover in zijn theoretische geschrift: 'Über das Geistige in der Kunst (Over het spirituele in de kunst) uit 1912. De kunstenaar werkte vanuit "vrije geest" en ontwikkelde hiervoor ook verschillende bewustzijnsoefeningen en meditatieve tekenoefeningen.

Kandinsky

“Kozakken”, olieverf op doek, 1910
94,6 X 130,2 cm Tate Gallery Londen

“Schommelen”, olieverf op doek,
1925, 70,5 X 50,2 cm Tate Gallery
Londen

Geel, Rood, Blauw Wassily Kandinsky

Expressionisme

Dynamische Compositie

Blaue Reiter

Kandinsky en Franz Marc zijn de drijvende krachten achter deze kunstenaarsgroepering uit München. De naam is door hen verzonnen in een café. Beiden hielden van blauw, Marc van paarden en Kandinsky van ruiters. Zo ontstond de naam vanzelf, verklaarde Kandinsky ooit. Het betreft een los samenwerkingsverband van verscheidene kunstenaars die een individuele stijl en visie handhaven. Der Blaue Reiter was oorspronkelijk een almanak die door Wassily Kandinsky en Franz Marc verzorgd was. Zij vormden de redactie van dit blad en organiseerden tentoonstellingen. Het blad werd in 1912 gepubliceerd, maar niet in de hoedanigheid van een almanak. De redactie had in 1911 al een tentoonstelling georganiseerd. Hun tentoonstellingen hadden een internationaal karakter doordat er veel kunstenaars uit Rusland en Frankrijk kwamen. Ook de leden van Die Brücke en de Neue Sezession werden uitgenodigd. P. Klee, A. Macke, A. von Jawelenski, G. Münter, Campendonck, M von Werefkin, Moilliet en Bloé-Niestlé sloten zich aan.

Die Brücke

“Kairouan”

August Macke 1887-1914

49,2 x 32,9 cm aquarel 1914

“Berliner Straßenszene”, 1913

Ernst Ludwig Kirchner

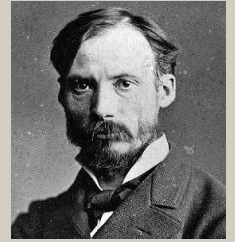
194 ,8X 263,8 cm

Uitspraken van kunstenaars

- "Instead of trying to reproduce exactly what I see before me, I make more arbitrary use of colour to express myself more forcefully ... To express the love of two lovers by the marriage of two complementary colours ... To express the thought of a brow by the radiance of a light tone against a dark background. To express hope by some star. Someone's passion by the radiance of the setting sun."
Vincent van Gogh, 1888.
- "I sense a scream passing through nature. I painted ... the clouds as actual blood. The colour shrieked."
Edvard Munch, on his painting *The Scream*.
- "Colour and I are one. I am a painter."
Paul Klee, 1914.
- "Colour helps to express light, not the physical phenomenon, but the only light that really exists, that in the artist's brain."
[Henri Matisse](#), 1945.

Auguste Renoir

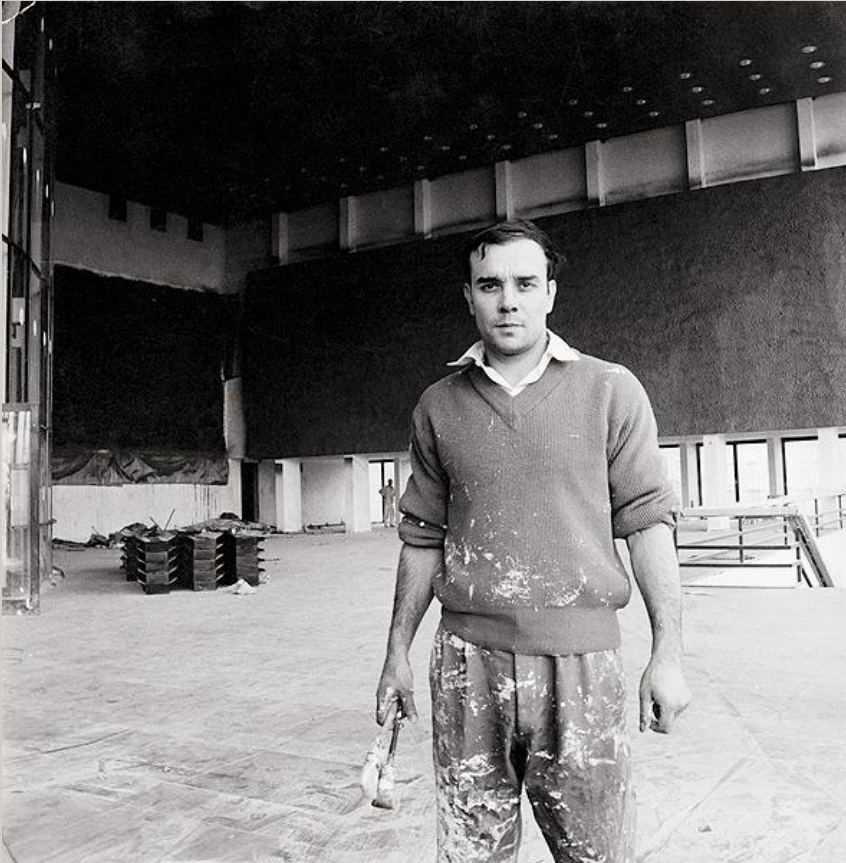

De techniek van Renoir

- **Renoir's schildertechniek van het kleuren mengen:** “Hij mengde de kleuren altijd op het doek. Hij was erop bedacht dat er altijd een indruk van transparantie aanwezig bleef gedurende het hele maakproces.
- Hij werkte altijd op het hele oppervlak en het leek alsof de voorstelling geleidelijk aan ontstond door opeenvolging van kwaststreken.

Yves Klein 1928-1962

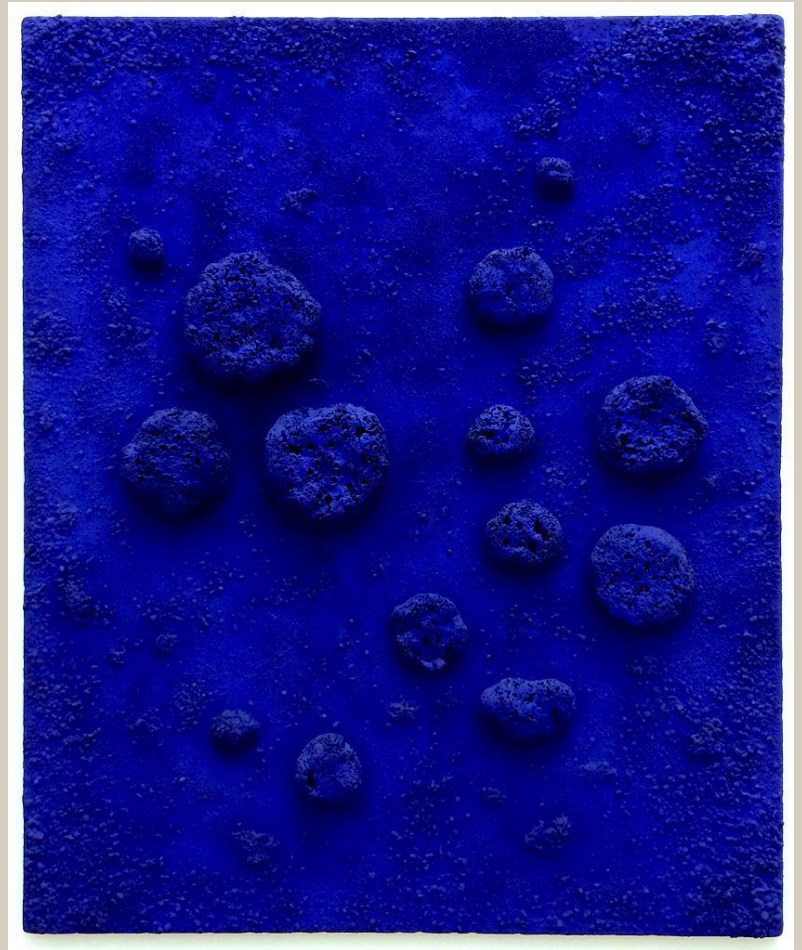

De Franse kunstenaar Yves Klein patenteerde de kleur blauw: “Yves Klein-blauw”. Hij experimenteerde met ultramarijnblauw pigment en een speciaal fixatief (polyvinylacetaat) dat destijds de naam Rhodopas droeg. Deze brak, in tegenstelling tot de gewone fixatieven, de glans (diepte) van de kleur niet af. Voor Klein zelf was de beeldende gevoeligheid van het blauw zo intens dat hij het over de wereld wilde verspreiden. Vanaf dat moment spreken we van *de blauwe revolutie*.

Yves Klein 1928-1962

Hiernaast zie je het werk "l'accord du bleu" uit 1960. Het bestaat uit verf, sponzen en steentjes op hout. De afmetingen zijn: 199 x 163 x 13 cm. Het is te zien in het Stedelijk Museum Amsterdam.

Yves Klein experimenteerde veel met de kleur blauw. Zo rolde hij modellen in verf en maakte er afdrukken van. Rechts: "Monique" een werk uit 1960. Ook legde hij wel eens een doek op het dak aan zijn auto waarbij de verf door de snelheid en windverplaatsing een beeld opleverde.

Yves Klein in Stedelijk museum Amsterdam

“L'accord bleu” is een doek waarop sponzen en kiezelstenen zijn bevestigd. Yves Klein wilde dat zijn monochrome werken doordrenkt raakten met pigment. De spons speelde daarin een belangrijke rol vanwege zijn vermogen om kleur te absorberen. Daarnaast is de spons een metafoor voor de rol van de beschouwer. Zoals de sponzen verzadigd raakten met kleur, wordt ook de beschouwer volgens Klein door de schilderijen doordrenkt met een gevoelstoestand.

Wat betreft zijn gepatenteerde kleur 'International Klein Blue' vond Klein met enige hulp een manier om pigment direct op het doek te fixeren zonder dat de kleur werd verdund met medium. Het aldus verkregen oppervlak verbeeldde Kleins fascinatie voor de **oneindige ruimte**. De door hem op het doek bevestigde objecten geven het werk een **buitenaardse textuur**, die lijkt op het oppervlak van de maan. Het werk doet ook denken aan zentuinen die Klein in Japan bezocht.

Lucio Fontana

Lucio Fontana, 1899-1968

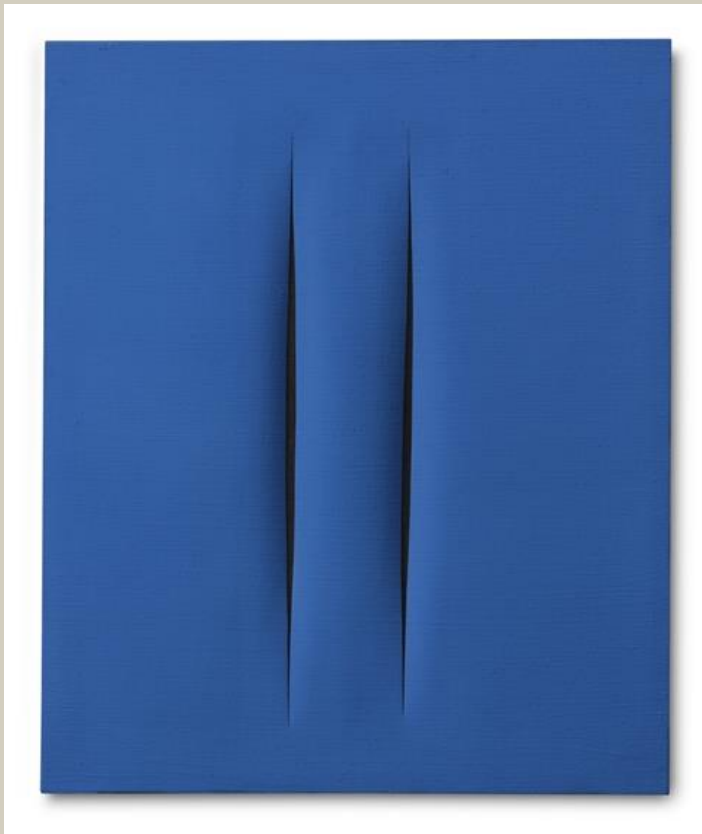
Was een Argentijns-Italiaans beeldend kunstenaar. Hij werd bekend als grondlegger van “het spatialisme”. Zijn werk wordt gerekend tot de conceptuele kunst.

Fontana maakte vooral abstract werk en was een van de eerste kunstenaars die “environments” vervaardigde.

Hij werd bekend met schilderijen waarin hij het linnen doorsneed of doorstak. Een dergelijk werk noemde hij een *Concetto spaziale*, dat wil zeggen: 'ruimtelijk concept'. Fontana had grote invloed op de beeldende kunst vanaf de jaren '60 van de 20e eeuw.

Lucio Fontana

“Concetto Spaziale” 1968
55 X 46 cm waterverf op doek

Deze ingreep is “beeldend” zo bedoeld en door de kunstenaar zelf uitgevoerd.

begrippen

- Abstract expressionisme
- Stijlkenmerk
- Formele beeldanalyse
- Communicatieve werking
- Abstraheren
- Colourfield painting
- Metafysische kunst
- Autonome kunst
- Der Blaue Reiter
- Die Brücke